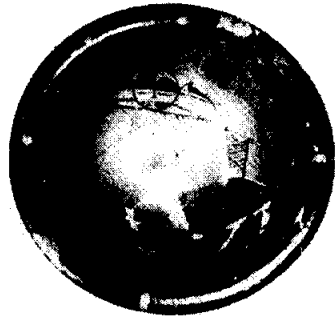

第三章

人面鱼纹彩陶盆

曾骥

三十多年前，在闻名中外的西安半坡遗址的一次发掘中，考古学家清理分布在遗址居住区内的瓮棺群时，翻开一座编号为W：18的小孩瓮棺的顶盖，意外地发现它是一件绘有精美图案的彩色陶盆，这就是人们所熟知的“寓人于鱼”的人面鱼纹彩陶盆。原件现陈列在首都中国历史博物馆的大厅中。

这件高16厘米、口径39.5厘米的陶盆，由细泥红陶制作，呈砖红色。造型大口卷唇，斜腹浅圜底，口沿上涂黑彩，环绕陶盆内壁用黑彩绘出两组彩绘图案，每组各两个，对称分布。一组是两个图案化的鱼形纹，用三角、圈点表示鱼头，斜长三角，交叉斜线为鱼身、鱼鳞，单斜线或平行斜线代表尾鳍、背鳍和腹鳍；另一组为两个人面鱼纹图案，皆采用大胆夸张的手法构图，人面作圆形，顶有三角形高髻或头饰，五官部分都高度图案化，口衔双鱼，在人耳部位各绘一角，作鱼衔人耳状。同一陶盆中的十个鱼形纹分属三种不同形态的图案。整个陶盆的构图，人面居主位，人鱼地位层

次清晰，表现了人与鱼之间的非同一般的关系。彩陶图案虽拙朴、简单，但又显得奇幻、怪异。

黄河流域的仰韶文化，拥有许多不同题材的彩陶纹样，人面鱼纹彩陶盆在半坡遗址发掘中第一次出土问世，此后，与之相同或相似的彩陶盆，陆续在宝鸡北首岭、临潼姜寨等同类遗址间有发现，累计总数已超过十例，其分布范围均在渭水流域区内。这样，人面鱼纹彩陶便成为距今六千五百至七千年间仰韶文化半坡类型的典型标记。

半坡的人面鱼纹彩陶盆和其他仰韶文化精美的彩陶一样，在中国绘画艺术史上的重要价值和贡献自不待言。由于这件彩陶盆的构图是史前人采用一种非写实的夸张笔法来表现，而此类陶器又多又为当时小孩瓮棺葬的葬具，寻求这件艺术品的社会意义，越来越引起学术界的重视，对它的解释，众说纷纭。有的认为它是鱼猎的巫术仪式，表现了先民捕鱼的愿望；有的认为是祭祀时的装饰；有的认为是一个“福”字的图形文字；大多数考古学家则认为人面鱼纹具有图腾崇拜的意义，有“寓人于鱼”之意。

我们同意这种“图腾说”，并认为“寓人于鱼”有包括从鱼到人之意，人面鱼纹是半坡人图腾人格化的标志物，它不同于单纯的动物图腾，因此，可称之为“人面鱼身”纹。

民族学的材料告诉我们，纯动物的图腾崇拜曾广泛存在于史前民族之中。黄河流域仰韶文化半坡类型的彩陶题材中，除了上述的人面鱼纹外，更多的是一些写实或图案化，线条化的鱼纹，鱼有单体、双体、复体、变形体、也有鱼群。有些考古学家认为，陶器上的花纹可以作为原始民族图腾的印记，但是半坡类型陶器除了这些鱼图案外，还有其他多种动物形花纹，如青蛙、鸟、狗、鹿等等。这就排除了半坡类型以某一种动物图形为图腾的可能性。

民俗学中的人面蛇身、人面鸟身、人面鱼身等材料表明，图腾在低级阶段可以是纯动物的祖先崇拜。但图腾要成为族徽、成为氏族的旗帜，则需要摆脱图腾崇拜的原始形态而使之人格化。在甘肃武山的一处仰韶遗址发现的一件陶壶上，我们已看到人面鱼身图形的出现，以这一线索为启示，认真分析半坡遗址出土的有关鱼纹彩陶的资料，可以发现半坡人的图腾崇拜已经走到了人格化的高级阶段。

半坡出土的各个鱼纹彩陶标本，不可能提供地层的层序帮助我们解释这一图腾人格化的过程的合理性。但我们在半坡确实找到人面鱼身这个图腾的旗帜，并且在北首岭和姜寨等遗址也见到这个旗帜在飘扬。

半坡的人面鱼纹彩陶盆花纹，更确切的名称应该是人面鱼身纹。查看半坡人的图腾史，一方面是以鱼为图腾并使之人格化；另一方面捕食鱼类仍是半坡人经济生活不可缺少的内容。半坡人就是在这种图腾的矛盾中生活，并走向更高级的文明。

题解

人面鱼纹彩陶盆是西安半坡遗址闻名的出土物件。它是16厘米高，口径39.5厘米的细泥红陶盆。盆中的图案都采用大胆夸张的方法构图，而且全是非写实的手法就如仰韶文化精美的彩陶相同。人面鱼纹是半坡人图腾人格化的标志物；同时也显示半坡人还是捕鱼类的生活。

生词解释

生词	拼音	译泰
西安半坡	xī' ānbànpō	ชื่อสถานที่
遗址	yízhǐ	แหล่งโบราณสถาน
发掘	fājué	ขุดค้น
瓮棺群	wěngguānqún	กลุ่มหีบศพที่เป็นโอ่ง
编号	biānhào	หมายเลขที่กำหนด
顶盖	dǐnggài	ฝาปิด ฝารอบ
精美	jīngměi	สวยงามละเอียด
图案	tú' àn	ลาย
陶盆	táopén	ชามอ่างดินเผา
原件	yuánjiàn	ของเดิม
陈列	chénliè	เรียงรายไว้ ตั้งแสดงไว้
历史博物馆	lìshǐbówùguǎn	พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์
卷唇	juǎncún	ปากชามม้วนขอบ
斜腹	xiéfú	ส่วนท้องภาชนะมีลักษณะเฉียงลง
对称	duìchèn	สมดุล สองข้างเหมือนกัน
鱼形纹	yúxíngwén	ลายรูปปลา
表示	biǎoshì	แสดงให้เห็น
鱼鳞	yú lín	เกล็ดปลา
尾鳍	wěiqí	ครีบที่หาง
背鳍	bèiqí	ครีบที่หลัง
腹鳍	fúqí	ครีบที่ท้อง
夸张	kuāzhāng	ขยายออก ผิดความเป็นจริง
高髻	gāojí	เกล้าผมมวย
清晰	qīngxī	ชัดเจน
拙朴	juépu	การขูด

黄河流域	huánghélíuyù	ที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห
仰韶文化	Yǎngshàowénhuà	วัฒนธรรมยางเซา
陆续	lùxù	ต่อเนื่องกันตลอด ทขอย ๆ กัน
典型	diǎnxíng	แบบอย่าง ตัวอย่าง
标记	biāoji	สัญลักษณ์ เครื่องหมาย
葬具	zàngjù	หีบศพ
图腾	túténg	ที่وثเท็ม
人格化	réngéhuà	ทำให้กลายเป็นคน
标志物	biāozhìwù	สัตว์ สิ่งของที่ทำเป็นสัญลักษณ์
图案化	tú'ànhuà	ทำให้เป็นภาพ
线条化	xiàntiáohuà	ทำให้เป็นเส้น
旗帜	qízhì	ธง
捕食鱼类	bǔshíyúlèi	จับสัตว์จับปลาเป็นอาหาร

艺术考古词汇

精美图案	=	ลายหรือภาพที่มีความสวยงามมีฝีมือละเอียด
造型大口卷唇	=	ทำเป็นแบบภาชนะปากกว้างมีวนขอบ
斜腹浅圜底	=	ส่วนท้องลาดต่ำมนเล็กน้อย
细泥红陶制作	=	ทำจากดินสำหรับทำเครื่องปั้นดินเผาเนื้อละเอียดสีแดง
口沿上涂黑彩	=	รอบขอบปากทาสีดำ
环绕陶盆内壁	=	ล้อมรอบผิวด้านในของเครื่องปั้นดินเผารูปชามอ่าง
彩绘图案	=	ลายที่เขียนสี
对称分布	=	จัดแบบสมดุลย์
图案化	=	ทำให้กลายเป็นลายภาพ
鱼形纹	=	ลวดลายแบบตัวปลา
斜长三角	=	สามมุมยาวเฉียงลง
交叉斜线	=	เส้นเฉียงที่เกี่ยวข้องสลับกัน
单斜线	=	เส้นเฉียงเดี่ยว

平行斜线	=	เส้นเฉียงขนานกัน
大胆夸张	=	กล้าที่แสดงผิดความเป็นจริง
构图	=	สร้างเป็นภาพ ประกอบเป็นภาพ
不同题材	=	เนื้อเรื่องไม่เหมือนกัน
彩陶纹样	=	แบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเขียนสี
出土问世	=	ค้นพบ นำออกสู่โลกภายนอก
陆续在.....发现	=	มีการค้นพบที่.....เรื่อย ๆ
典型标记	=	เครื่องหมายที่ใช้เป็นแบบหรือตัวอย่าง
重要价值和贡献	=	คุณค่าที่สำคัญและการอุทิศให้
非写实手法	=	ใช้วิธีการเขียนที่ไม่เหมือนจริง
小孩瓮棺葬	=	หีบศพโองที่ใส่ศพเด็ก
鱼猎的巫术仪式	=	พิธีกรรมทางเวทย์มนต์ที่ใช้ในการจับปลา
祭祀时的装饰	=	การตกแต่งสำหรับเข้าพิธีเช่นสังเวย
广泛存在	=	ยังเหลือให้เห็นอีกมาก
史前民族	=	กลุ่มชนก่อนประวัติศาสตร์
半坡类型陶	=	เครื่องปั้นดินเผาแบบซีอานปิ่นปั๋ว
动物图形	=	รูปแบบของสัตว์
低级阶段	=	ขั้นต่ำ(หมายถึงสังคมและเทคโนโลยีมีพัฒนาการที่น้อยมาก)
原始形态	=	รูปแบบแบบดั้งเดิม
高级阶段	=	ขั้นสูง(หมายถึงสังคมและเทคโนโลยีที่มีความเจริญมาก)

问答题

1. 人面鱼纹彩陶盆是什么？它是在哪里被发掘的而它的重要性是什么？
2. 仔细说出人面鱼纹彩陶盆的花纹。
3. 指出图腾崇拜是什么，而半坡人的崇拜物是什么？

练习

1) 按照例子造新词汇。

1. 西安半坡遗址 --- 素可泰遗址 --- _____
2. 考古学家 --- 历史学家 --- _____
3. 人面纹图案 --- 几何纹图案 --- _____
4. 彩陶盆 --- 红陶盆 --- _____
5. 史前民族 --- 史前时代 --- _____
6. 彩陶标本 --- 植物标本 --- _____

2) 按照例子造新词汇

- 发掘 --- 发现 --- 发明 --- _____
- 顶盖 --- 顶好 --- 顶呱呱 --- _____
- 精美 --- 精致 --- 精细 --- _____
- 原件 --- 原始 --- 原物 --- _____
- 造型 --- 造句 --- 造制 --- _____
- 对称 --- 对比 --- 对象 --- _____
- 表示 --- 表达 --- 表现 --- _____
- 图案 --- 图画 --- 图表 --- _____
- 关系 --- 关心 --- 关怀 --- _____
- 简单 --- 简化 --- 简略 --- _____

题材 --- 题目 --- 题解 --- _____
相似 --- 相同 --- 相对 --- _____
典型 --- 典故 --- 典雅 --- _____
标志 --- 标体 --- 标题 --- _____

艺术考古知识

半坡遗址

半坡遗址是新石器时代仰韶文化的遗址。地点在陕西省西安浐河东岸半坡村。其面积共5万平方米。该遗址是在1954-1957年所发掘的，而遗址中的物件可分为早晚两期。早期是原始聚落时期，年代约公元前4800~前4300年间。晚期有很多陶器类型，居民分为两个氏族集聚为部落。他们以农业、渔猎为主。农具有斧、铲、刀、碾、磨盘、磨棒。渔猎工具有镞、予、网坠、鱼钩。他们还饲养狗、黄牛、鸡为家畜。菜有白菜、芥菜及籽粒等。

图腾

图腾是 totem 的音译，其意思是“亲属”、“标记”。它是原始氏族和部落群体的标记和象征。原始人相信各民族分别源出于各种特定的物类，则大多数为动物，次之为植物等。他们对这些特定物类特殊的爱护和崇拜，那些物类称为图腾。图腾的存在是世界性的。在中国许多少数民族的社会发展中也可以找到有经过图腾阶段时期的证据。

仰韶文化

仰韶文化是中国新石器时代的文化和龙山文化的遗址，但仰韶文化是最早发现的，其地点位于河南省渑池县仰韶村。在1921年发掘时的物件最有代表性的就是彩陶和磨制石器。到1950年时又有在此地发现龙山文化的物件。

艺术考古欣赏

史前人类的生活方式及其信仰皆为我们更加详细去探讨。陈列於北京中国历史博物馆大厅中的人面鱼纹彩陶盆是仰韶文化最具有艺术价值的物件；这是因为它是在西安半坡第一次出土问世的。他的题材虽以非写实的手段来表达着当时人们的生活方式就如鱼纹、人面纹、网纹等，不过那也足够鲜明地反映着当时人们对图腾崇拜的深刻观念。

在民俗学的研究中，史前人类的图腾崇拜是非常普遍，而且不均是存在于中国史前人类而在泰国史前的发展也发现了不少同时其象形各有分别的图腾。

บทแปลบทที่ 3

อ่างดินเผาเขียนสีลายหน้าคนลายปลา

เจิ้งฉี

เมื่อ 30 ปีก่อนนั้น จากการขุดค้นครั้งหนึ่งที่แหล่งโบราณสถานซีอานบ้านโป๋ ในขณะที่นักโบราณคดีได้แบ่งแยกกลุ่มโองที่บรรจุศพ ได้เปิดฝาโองที่บรรจุศพเด็กที่ใส่หมายเลข W:18 จึงได้ค้นพบอ่างดินเผาเขียนสีที่มีลวดลายสวยงามโดยบังเอิญ ซึ่งก็คือขามดินเผาลายเขียนสี ลายหน้าคน ลายปลาที่ใคร ๆ เรียกกันว่า

“อวี๋เหริน อวี๋อวี๋” ของจริงตั้งแสดงไว้ที่ห้องโถงใหญ่ที่พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์จีนที่กรุงปักกิ่ง

อ่างดินเผาชิ้นนี้ สูง 16 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของปากอ่าง 39.5 เซนติเมตร เป็นดินเผาทำจากดินสีแดงเนื้อละเอียด สีแดงเหมือนสีอิฐ ทำเป็นอ่างปากกว้างขอบปากพับออกด้านนอกแล้วเฉียงลงไปสู่กันอ่าง กันอ่างเป็นรูปมนและตั้ง ขอบปากอ่างทำด้วยสีแดง ขอบอ่างใช้สีดำเขียนลวดลายเป็นสองกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะเขียนด้วยลายสองลาย ตัวลายแบ่งออกเป็นสองข้าง โดยแต่ละข้างมีลวดลายเหมือนกันทุกประการ กลุ่มหนึ่งทำเป็นรูปปลา ใช้รูปสามเหลี่ยมและจุดกลม ๆ แสดงเป็นหัวปลารูปสามเหลี่ยมยาวลายเส้นเฉียงที่ตัดผ่านกันแสดงเป็นลายตัวปลา เกล็ดปลา เส้นเฉียงเดี่ยว และเส้นเฉียงขนานแสดงเป็นครีบปลา คือครีบที่หลังและครีบที่ส่วนท้องของปลา อีกกลุ่มหนึ่งเป็นลายหน้าคนสองคนและมีลายปลาประกอบ ลายทั้งหมดล้วนแสดงออกถึงความใจกล้า ที่แสดงรูปเกินความจริง ในการทำรูปหน้าคนจะทำเป็นรูปกลม ที่ศีรษะมีผมเกล้าสูงหรือเครื่องประดับศีรษะทำเป็นลายรูปสามเหลี่ยม ส่วนของหน้าตาล้วนทำเป็นลวดลายภาพวาด ปากคาบปลา 2 ตัว ส่วนใบหูสองข้างก็วาดเป็นลายปลา ทำเป็นปลาคาบใบหูคน ในอ่างใบเดียวนับลายปลาได้ 10 ตัว แบ่งเป็นลายที่ไม่เหมือนกันสามลาย การประกอบลายในอ่างดินเผาทั้งใบเช่นนี้ จะมีลายหน้าคนเป็นแม่ลายวางไว้ในตำแหน่งที่สำคัญสุด ลายหน้าคนลายปลาก็วางอยู่ในส่วนสำคัญระดับรองลงไป แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของคนและปลา ลายในดินเผาเขียนสีนี้แม้จะหายาบเรียบง่าย แต่ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องของจินตนาการ เป็นเรื่องของความแปลกประหลาด

วัฒนธรรมยางเซาที่ลุ่มแม่น้ำฮวงเหอ มีลวดลายบนดินเผาเขียนสีมากมายแตกต่างกันไป การพบอ่างดินเผาเขียนสีลายหน้าคน ลายปลาเป็นครั้งแรกได้จากการขุดค้นที่ทราวโบราณสถานบ้านโป๋ หลังจากนั้นก็ได้พบอ่างดินเผาเขียนสีที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกันอีกที่ทราวโบราณสถานภูเขาเป่าจีเป่ย์เซว่หลิงและโบราณสถานหลินถงเจียงไฉ่ เมื่อเป็นเช่นนี้อ่างดินเผาเขียนสีลายหน้าคนลายปลาจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของตัวแทนของศิลปะแบบวัฒนธรรมยางเซาที่มีอายุห่างจากปัจจุบันระหว่าง 6500 ถึง 7000 ปีมาแล้ว

อ่างดินเผาเขียนสีลายหน้าคนลายปลาที่บ้านป้อมมีความสวยงามเหมือนดินเผาเขียนสีอื่น ๆ ของวัฒนธรรมยางเขา ซึ่งไม่ต้องกล่าวถึงคุณค่า และความสำคัญที่มีต่อประวัติศาสตร์ศิลปะและการวาดภาพของจีนมากเพียงใด เนื่องจากการประกอบภาพในอ่างดินเผาใบนี้เป็นการแสดงออกถึงการเขียนภาพด้วยพู่กันที่เป็นลายผิดความเป็นจริง และอ่างดินเผาดังกล่าวมักเป็นโถงบรรจุศพเด็ก ดังนั้นการค้นหาคความหมายของลวดลายอันเกี่ยวกับสังคมของศิลปะชิ้นนี้ยิ่งนับวันจะยิ่งเป็นแรงจูงใจให้วงวิชาการให้ความสำคัญมากขึ้น สำหรับการอธิบายเกี่ยวกับอ่างดินเผาใบนี้ก็มีความเห็นแตกต่างกันออกไป บ้างกล่าวว่า เป็นการแสดงถึงพิธีกรรมทางเวทย์มนต์คาถาเกี่ยวกับการจับปลา แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการจับปลาของเหล่าบรรพบุรุษ บ้างก็กล่าวว่าเป็นการแสดงถึงเครื่องแต่งกายเพื่อพิธีเซ่นสังเวยบูชา บางท่านมีความเห็นว่าเป็นการเขียนตัวอักษรจีน ตัวผู้ (福) แปลว่า โชคลาภ - ผู้แปล นักโบราณคดีส่วนมากมีความเห็นว่าลายหน้าคน ลายปลานั้นเป็นภาพทอเท็มที่มีความหมายต่อการกราบไหว้ในความหมายของคำว่า “อวี๋เหรินอวี๋อวี๋”

พวกเรามีความเห็นเหมือนกันเกี่ยวกับคำที่กล่าวว่าสิ่งที่พบนั้นเป็น “ทอเท็ม” ทั้งมีความเห็นว่า “อวี๋เหรินอวี๋อวี๋” นั้นได้รวมเอาความหมายจากปลาไปถึงคน ลายปลาเป็นสัญลักษณ์ของชาวบ้านป้อมที่ถูกทำเป็นทอเท็ม ซึ่งไม่เหมือนกับทอเท็มของรูปสัตว์อย่างแท้จริง ดังนั้นเราจึงสามารถเรียกว่าเป็นภาพรูปหน้าคนแต่มีตัวเป็นลายปลา

หลักฐานทางมนุษยวิทยาได้บอกให้เราเห็นว่า การกราบไหว้ทอเท็มของสัตว์อย่างแท้จริงนั้น เป็นสิ่งที่เหลืออยู่อย่างกว้างขวางในสังคมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากลวดลายซึ่งเป็นแบบของดินเผาเขียนสีของวัฒนธรรมยางเขาแถบลุ่มแม่น้ำฮวงเหอนั้น นอกจากลายหน้าคน ลายปลาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ที่มีมากไปกว่านั้นก็คือการเขียนภาพตามความเป็นจริงหรือทำให้กลายเป็นลวดลายปลาที่ประกอบด้วยลายเส้น ลายปลามีทั้งลายปลาตัวเดียวปลาสองตัวที่เป็นแบบเดียวกับรูปปลากลายรูป และมีลายฝูงปลา มีนักโบราณคดีบางท่านมีความเห็นว่า ลายบนเครื่องดินเผาของบ้านป้อมนอกจากภาพลายปลาดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีลายดอกไม้ สัตว์ต่าง ๆ เช่น กบ นก สุนัข กวาง เป็นต้น ซึ่งก็สามารถกล่าวได้ว่าบ้านป้อมมิได้ยึดถือแบบของสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นทอเท็มแต่อย่างใด

ในคติชนวิทยานั้น เรื่องราวที่กล่าวถึงลายหน้าคนตัวเป็นงู หรือ ลายหน้าคนตัวเป็นนก ลายหน้าคนตัวเป็นปลา เป็นต้น ล้วนเป็นวิวัฒนาการขั้นต่ำสุดของทอเท็มซึ่งก็คือการกราบไหว้สัตว์จริง ๆ เป็นบรรพบุรุษนั่นเอง แต่การที่ทอเท็มจะกลายเป็นรูปสัญลักษณ์ของกลุ่มชน หรือกลายเป็นธงประจำตระกูลได้นั้นก็จำเป็นต้องสลับขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการของรูปแบบโบราณในการกราบไหว้ทอเท็มออกโดยทำ

ทอทเท็มนั้นให้กลายเป็นคน จากรูปกาน้ำดินเผาที่พบที่อุซัน มณฑลกานซูซึ่งเป็นแหล่งหนึ่งของทราก โบราณสถานยงเซานั้น เราได้เห็นการทำรูปหน้าคน ตัวปลา จากจุดเริ่มต้นนี้ได้เป็นแนวทางในการสอบ ค้น จนทำให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีลายปลาที่พบที่ทรากโบราณสถานที่ยู อาน ป่านโป อย่างจริงจัง ทำให้ค้นพบว่าทอทเท็มอันเป็นที่กราบไหว้บูชาของชาวป่านปอนั้นได้อยู่ในชั้น ตอนสุดท้ายของการกลายรูปจากปลาเป็นมนุษย์แล้ว

เครื่องปั้นดินเผาเขียนสีลายปลาแบบต่าง ๆ ที่ขุดพบที่ป่านปอนั้นไม่สามารถลำดับชั้นดินอันจะ ช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการกลายรูปของทอทเท็มเป็นมนุษย์อย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผลได้เลย จนกระทั่งได้ขุด ค้นพบทอทเท็มลายหน้าคนตัวปลาอย่างแท้จริงอันเป็นหลักฐานสำคัญที่ป่านปอนี้ ทั้งยังได้พบโบราณวัตถุ ในลักษณะเดียวกันนี้ที่ทรากโบราณสถานที่ยูโหว่หลิงและเจียงไฉ่ จึงทำให้เราเข้าใจกระบวนการกลาย รูปของทอทเท็มได้

ขามอ่างดินเผาเขียนสีหน้าคนลายปลา ซึ่งมีชื่อถูกต้องคือ ลายตัวปลาหน้าคน เมื่อตรวจ สอบดูประวัติของการนับถือทอทเท็มของชาวป่านปอแล้ว ทราบว่าคนเหล่านี้ทำทอทเท็มรูปปลาให้กลายเป็นคนได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือการจับสัตว์น้ำก็คงจะเป็นเศรษฐกิจในการดำรงชีวิตที่ชาวป่านปอ ที่ขาดเสียไม่ได้ ชาวป่านปอจึงมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งกันในเรื่องของการกราบไหว้ ทอทเท็มแล้ว พัฒนาตามแนวทางนี้มาสู่ความเจริญในระดับสูงขึ้น

